

Дослідження, перевірка й оцінювання висновку експерта: судово-ветеринарний аспект

Іван Яценко *

* Д-р вет. наук, професор, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8903-2129>, e-mail: yacenko-1971@ukr.net

DOI: 10.32353/khrife.1.2024.07 УДК 343.148:636.09

Надійшло 29.02.2024 / Рецензовано 29.02.2024 / Прийнято до друку 27.03.2024 /
Доступно онлайн 29.03.2024

Автор мав на меті окреслити підстави та критерії, виокремити способи та схарактеризувати процесуальні особливості дослідження, перевірки й оцінювання висновку судово-ветеринарного експерта. Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс взаємообумовлених методів дослідження (діалектичний, системно-структурний, системно-функційний, порівняльно-правовий, формальної логіки (аналіз, синтез, дедукцію, індукцію, аналогію), моделювання, статистичний). Розглянуто підстави, критерії, способи та процесуальні особливості дослідження, перевірки й оцінювання висновку експерта. Увагу акцентовано на судово-ветеринарному аспекті цього питання. Стверджується, що під час перевірки висновку судового експерта необхідно оцінити його всебічність, повноту й об'єктивність, а також наукову обґрунтованість, достовірність, правильність, допустимість використання методів і методик, засобів і способів проведення експертних досліджень, достатність і взаємозв'язок з іншими доказами, зібраними в межах кримінального провадження (справи) із метою ухвалення правильного процесуального рішення (для доказовості фактичних даних та обставин, доведених експертним дослідженням). Запропоновано критерії повноти й обґрунтованості висновку експерта, а також алгоритм оцінювання такого висновку слідчим, прокурором, захисником, слідчим суддею, судом. Застосування сукупності цих критеріїв до оцінювання висновку судового експерта гарантуватиме надійність перевірки й оцінювання такого висновку, а також створюватиме надійні умови для ухвалення процесуальних рішень у судочинстві.

Ключові слова: судово-ветеринарна експертиза; висновок експерта; дослідження, перевірка, оцінювання висновку експерта; об'єктивність; усебічність; достовірність; обґрунтованість; повнота дослідження; джерело доказів.

Постановка наукової проблеми

Судова експертиза загалом і судово-ветеринарна експертиза (далі — СВЕ) зокрема посідають важливе місце в судочинстві як науково-обґрунтований засіб доказування, а висновок експерта є джерелом доказів¹. Функція СВЕ полягає в науковому дослідженні об'єктів, виконаному «лікарем ветеринарної медицини — судово-ветеринарним експертом за процесуальним документом про призначення судово-ветеринарної експертизи з метою надання висновку із ветеринарних питань, які виникли під час досудового розслідування у кримінальному судочинстві або судового роз-

гляду справи у будь-якому виді судочинства»².

Безумовно, висновок експерта можна визнати сумнівним або неправильним через різні причини: експертів надано неправильні вихідні дані, несправжні об'єкти; експерт застосував ненадійні методики і/або припустився помилки. Тож суб'єкт призначення експертизи та суд мають ретельно дослідити, перевірити й оцінити висновок експерта на загальних підставах³.

У кримінальному, адміністративному, цивільному та господарському процесі основними критеріями оцінювання доказів, зокрема висновку експерта, є належність і допустимість.

- 1 Чорноус Ю., Лелюк Т. Актуальні питання організації проведення судових експертиз у кримінальному провадженні. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річ. ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» (Харків, 10.11.2023). Харків, 2023. С. 416. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Kwin74kcc8IVhymxGLXWOEAccvxnpzA6/view> (дата звернення: 10.02.2024) ; Satiani Bh. Expert witness testimony: rules of engagement. *Vascular and Endovascular Surgery*. 2006. Vol. 40. Is. 3. Pp. 223–227. DOI: 10.1177/153857440604000307 (дата звернення: 10.02.2024).
- 2 Яценко І. В. Судова ветеринарна медицина як навчальна компонента для професійного формування лікарів ветеринарної медицини та її значення у системі підготовки судово-ветеринарних експертів у державних експертних установах України. *Current trends in the development of modern scientific thought* : Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference (Хайфа, Ізраїль, 27–30.09.2022). Haifa, Israel, 2022. P. 183. DOI: 10.46299/ISG.2022.2.1 (дата звернення: 10.02.2024).
- 3 Юнацький О. Установлення достовірності висновку експерта під час його оцінки. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річ. ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» (Харків, 10.11.2023). Харків, 2023. С. 434–437. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Kwin74kcc8IVhymxGLXWOEAccvxnpzA6/view> (дата звернення: 10.02.2024) ; Biedermann A., Kotsoglou K. N. Decisional Dimensions in Expert Witness Testimony — A Structural Analysis. *Frontiers in Psychology*. 2018. Vol. 31. Is. 9. Art. 2073. DOI: 10.3389/fpsyg.2018.02073 (дата звернення: 10.02.2024).

Аналіз основних досліджень і публікацій

Різні аспекти перевірки й оцінювання висновку експерта досліджували

А. Амеліна та Б. Білоусов ⁴, В. Бажанюк ⁵, Д. Барбаш ⁶, О. Баулін та О. Ізотов ⁷, Д. Вітер ⁸, А. Воробчак ⁹, М. Дементьев ¹⁰, В. Жмудінський ¹¹, О. Кожушко ¹², В. Корж ¹³, Г. Куцкір ¹⁴, О. Лук'янчук ¹⁵,

- 4 Амеліна А. С., Білоусов Б. Л. Оцінка висновку експерта та його доказове значення. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1—2 (10—11). С. 185—192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2018_1-2_33 (дата звернення: 10.02.2024).
- 5 Бажанюк В. В. Оцінка висновку експерта у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2021. № 54. Т. 2. С. 110—113. DOI: [10.32841/2307-1745.2021.54.2.24](https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.24) (дата звернення: 10.02.2024).
- 6 Барбаш Д. Оцінка висновку експерта судом у кримінальному провадженні: теоретичні та прикладні аспекти у світлі судової практики. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річ. ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» (Харків, 10.11.2023). Харків, 2023. С. 87—89. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Kwin74kcc8IVhymxGLXWEOAccvxnpzA6/view> (дата звернення: 10.02.2024).
- 7 Баулін О. В., Ізотов О. І. Перевірка і оцінка висновку експерта у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2021. Вип. 66. С. 95—108. DOI: [10.33994/kndise.2021.66.11](https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.11) (дата звернення: 10.02.2024).
- 8 Вітер Д. Оцінювання допустимості та достовірності висновку експерта слідчим під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 256—264. DOI: [10.31733/2078-3566-2020-3-256-264](https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-3-256-264) (дата звернення: 10.02.2024).
- 9 Воробчак А. Р. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2019. 254 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d22fd0ad-7eb3-460f-965f-698f2d97b889/content> (дата звернення: 10.02.2024).
- 10 Дементьев М. Умови та критерії достовірності висновку експерта. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 6 (42). С. 155—159. DOI: [10.51647/kelm.2021.6.25](https://doi.org/10.51647/kelm.2021.6.25) (дата звернення: 10.02.2024).
- 11 Жмудінський В. П. Механізм оскарження та способи перевірки висновку експерта в кримінальному провадженні. *Copernicus Political and Legal Studies*. 2022. Vol. 1. Is. 3. Рр. 46—54. DOI: [10.15804/CPLS.20223.06](https://doi.org/10.15804/CPLS.20223.06) (дата звернення: 10.02.2024).
- 12 Кожушко О. В. Методичний підхід до оцінки висновку судового експерта по результатам проведення судово-економічної експертизи. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.6.53](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.6.53) (дата звернення: 10.02.2024).
- 13 Корж В. П. Оцінка висновку експерта: процесуальні підстави, криміналістичні рекомендації. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (25.11.2022, Харків). Харків, 2022. С. 229—232. DOI: [10.5281/zenodo.7339681](https://doi.org/10.5281/zenodo.7339681) (дата звернення: 10.02.2024).
- 14 Куцкір Г. М. Процесуальні особливості допиту експерта в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2020. Вип. 60. С. 168—171. DOI: [10.32782/2307-3322/2020.60.37](https://doi.org/10.32782/2307-3322/2020.60.37) (дата звернення: 10.02.2024).
- 15 Лук'янчук О. І. Правомірність рецензування висновку експерта в судовому процесі. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 1 (35). С. 38—47. DOI: [10.37025/1992-4437/2021-35-1-38](https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-35-1-38) (дата звернення: 10.02.2024).

Ю. Мирошниченко¹⁶, Д. Пучко¹⁷, Ю. Федик та І. Бесага¹⁸, М. Щербаковський¹⁹.

Натомість поза увагою науковців залишилися підстави, критерії та способи дослідження висновку експерта, а також процесуальні особливості його перевірки й оцінювання під час досудового розслідування й розгляду справи в суді.

Мета статті

Окреслити підстави та критерії, виокремити способи та схарактеризувати процесуальні особливості дослідження, перевірки й оцінювання висновку судово-ветеринарного експерта.

Методи дослідження

Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс взаємообумовлених методів дослідження, а саме: діалектичний, системно-структурний, системно-

функційний, порівняльно-правовий, формальної логіки (аналіз, синтез, дедукцію, індукцію, аналогію), моделювання, статистичний.

Викладення основного матеріалу дослідження

Завершальним етапом проведення будь-якої експертизи є складання висновку експерта — умовиводу, зробленого із застосуванням спеціальних знань,— і перевірка й оцінювання цього висновку відповідними суб'єктами, зокрема слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом «за... внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин... керуючись законом» (ст. 94 Кримінального процесуального кодексу України, далі — КПК²⁰; ст. 89 Цивільного процесуального кодексу України²¹; ст. 86 Господарського процесуального

-
- 16 Мирошниченко Ю. М. Дослідження, перевірка та оцінка судом висновку експерта. *Форум права*. 2009. № 3. С. 445—450. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_67 (дата звернення: 10.02.2024).
- 17 Пучко Д. В. Належність і допустимість висновку експерта як критерії оцінювання судової експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2020. Вип. 22. С. 226—239. DOI: 10.32353/khrife.2.2020.17 (дата звернення: 10.02.2024).
- 18 Федик Ю. Я., Бесага І. В. Доказове значення висновку фахівця у галузі ветеринарної медицини у судовому процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 77. Ч. 2. С. 258—263. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.77.2.44 (дата звернення: 10.02.2024).
- 19 Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків, 2015. 560 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6020> (дата звернення: 10.02.2024) ; Його ж. Стандарт достовірності висновку експерта у кримінальному процесі. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 3 (25). С. 21—39. DOI: 10.32353/khrife.3.2021.03 (дата звернення: 10.02.2024) ; Щербаковський М. Г., Дементьев М. В., Проценко А. М. Критерії та види процесуальних порушень як підстави недопустимості висновку експерта. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 3 (99). С. 173—186. DOI: 10.33766/2524-0323.99.173-186 (дата звернення: 10.02.2024).
- 20 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.02.2024).
- 21 Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

кодексу України²²; ст. 90 Кодексу адміністративного судочинства України²³).

Оскільки висновок експерта не має наперед обумовленої сили серед інших засобів доказування, то необхідно з'ясувати, чи можна цей висновок використати як джерело доведення факту правопорушення.

Як зазначають О. Баулін та О. Ізотов, «оцінка висновку експерта — це складний розумовий процес, спрямований на встановлення допустимості цього джерела доказів та повноти і достовірності відомостей, які у ньому містяться, для доведення обставин, які мають значення для кримінального провадження»²⁴.

Оскільки науковий і практичний авторитет експерта не є безумовним, то і його висновок не можна вважати бездоганим. Слушною вважаємо позицію Верховного Суду Україну щодо оцінювання судом кожного з висновків експертів, якщо за однією справою їх надано кілька²⁵.

На нашу думку, метою дослідження й оцінювання висновку експерта є:

- з'ясувати правосуб'єктність, компетенції і компетентності

експерта; обґрунтованість і вмотивованість, достовірність і належність, значення для системи доказів уміщених у ньому фактичних даних, зважаючи на їхню інформативність;

- ознайомити суб'єкта призначення експертизи зі змістом висновку;
- визначити можливість його використання як джерела доказів; оцінити з'ясовані експертним шляхом факти, на яких ґрунтуються рішення у кримінальному провадженні (справі).

Науковці виокремлюють такі способи перевірки й оцінювання висновку експерта:

- аналіз дотримання обумовленого порядку призначення експертизи та відповідності змісту висновку експерта вимогам процесуального законодавства²⁶;
- зіставлення висновку експерта з іншими доказами або з іншими висновками, якщо такі є;
- виклик експерта для допиту з метою роз'яснення його висновку²⁷;

22 Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

23 Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

24 Баулін О. В., Ізотов О. І. Зазнач. твір. С. 103. DOI: 10.33994/kndise.2021.66.11 (дата звернення: 10.02.2024).

25 Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах : Постанова Пленуму ВС України від 30.05.1997 р. № 8 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

26 Яценко І. В., Дереча Л. М., Парилівський О. І. Особливості структури висновку судово-ветеринарного експерта за результатами дослідження трупа тварини з ознаками насильницької смерті. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2020. Вип. 21. С. 615—639. DOI: 10.32353/khrife.1.2020.44 (дата звернення: 10.01.2024) ; Яценко І. В. Гносеологічна характеристика та процесуальне значення етапів і стадій призначення та проведення судово-ветеринарної експертизи. *Там само*. 2023. Вип. 1 (30). С. 70—111. DOI: 10.32353/khrife.1.2023.05 (дата звернення: 10.01.2024).

27 Шабаровський Б. В. Способи перевірки висновку експерта у кримінальному процесі України. *Право і безпека*. 2019. № 2 (73). С. 85—86. DOI: 10.32631/pb.2019.2.13 (дата звернення: 10.01.2024).

- одночасний допит двох або кількох експертів²⁸;
- надання стороною кримінального провадження відомостей, які стосуються компетенції експерта²⁹;
- призначення повторної або додаткової експертизи.

Можна упевнено констатувати, що для перевірки й оцінювання висновку експерта суб'єкт оцінювання доказів (згідно зі ст. 94 КПК³⁰) повинен дослідити й оцінити його зміст (обґрунтовані та достовірні підсумкові умовиводи) і форму (відповідність вимогам процесуального закону), адже зміст і форма висновку експерта характеризують його доказову компоненту в кримінальному провадженні: недотримання хоча б одного з них виключає можливість визнати висновок експерта доказом у суді. Маємо зауважити, що перевірку й оцінювання висновку судового експерта можна здійснити винятково на стадії судового розгляду і практично неможливо на стадії досудового розслідування.

Як слушно зазначає Ю. Мирошніченко, «дослідження експертного висновку судом полягає в його оголошенні, прийнятті та аналізі його тексту з метою усвідомлення суті, змісту цього процесуального документа»³¹. Ми поділяємо

позицію науковця щодо правила: «Якщо суд розглядає справу без участі експерта, то його висновок оголошує суд; якщо експерт присутній у залі судового засідання, то саме він має оголосити, обґрунтувати, пояснити, проілюструвати свій висновок»³².

Оголошення висновку експерта за результатами проведеної судової експертизи має містити: назву експертизи; її номер у Єдиному реєстрі досудових розслідувань; ініціаторів призначення експертизи; поставлені експертіві запитання та відповіді на них; перелік наданих на дослідження об'єктів, опис їхнього стану та придатності для проведення досліджень.

Отже, дослідження, перевірка й оцінювання висновку судового експерта є складною і багатовекторною розумовою діяльністю, спрямованою на перевірку дотримання вимог процесуального закону під час призначення та проведення судової експертизи (зокрема, СВЕ), а також на перевірку достовірності, наукової обґрунтованості й повноти висновку експерта.

Оцінювання висновку експерта, як зазначає М. Щербаковський³³, має кілька рівнів процесу доказування: експертний, слідчий і судовий (див. табл. на с. 117).

28 Жмудінський В. П. Зазнач. твір. Р. 49. DOI: [10.15804/CPLS.20223.06](https://doi.org/10.15804/CPLS.20223.06) (дата звернення: 10.01.2024).

29 Амеліна А. С., Білоусов Б. Л. Зазнач. твір. С. 189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2018_1-2_33 (дата звернення: 10.01.2024).

30 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

31 Мирошніченко Ю. М. Зазнач. твір. С. 445. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_67 (дата звернення: 10.02.2024).

32 Там само.

33 Щербаковський М. Г. Проведення та використання С. 355. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6020> (дата звернення: 10.02.2024).

Рівні оцінювання висновку експерта та їхній зміст

Рівні	Суб'єкт	Зміст
1. Експертний	Керівник судово-експертної установи або його заступник	• Перевірка дотримання процесуальних вимог призначення і проведення експертизи;• перевірка дотримання формальних вимог оформлення висновку експерта
2. Слідчий	Слідчий, прокурор	• Зіставлення з'ясованих судовим експертом фактів з іншими зібраними доказами;• визначення ступеня повноти проведеного дослідження та наукової обґрунтованості підсумкових висновків;• перевірка дотримання процесуальних вимог призначення і проведення експертизи;• з'ясування достовірності результатів, отриманих судовим експертом
3. Судовий	Слідчий суддя, суд, захисник	• Визначення доказової сили обставин, з'ясованих судовим експертом, конкретної події розслідуваного злочину;• остаточне розв'язання питання про наявність або відсутність фактів і додавання їх до системи доказів за кримінальним провадженням

Варто зауважити, що на стадії судових дебатів обвинувач і захисник мають право оцінити докази, зібрані у кримінальному провадженні, зокрема висновки експерта, а суд може як погодитись із ними, так і відхилити їх (ст. 364 КПК)³⁴.

Згідно зі ст. 94 КПК у кримінальному провадженні необхідно оцінити кожний доказ окремо, зокрема висновки експерта, за критеріями «належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів — <...> достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення»³⁵.

Загальні завдання оцінювання висновку експерта викладено в монографії М. Щербаковського³⁶.

Критерії оцінювання висновку експерта, зокрема судово-ветеринарного, взаємопов'язані та доповнюють один одного — це збіг умовиводів судового експерта з іншими даними у кримінальному провадженні (справі).

М. Щербаковський наголошує, що гносеологічний та процесуальний критерії достовірності висновку експерта є підґрунтям для формування стандарту доказування щодо відповідності умовиводів експерта об'єктивній істині.

34 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

35 Там само.

36 Щербаковський М. Г. Проведення та використання С. 362. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6020> (дата звернення: 10.02.2024).

Науковець зазначає: «Щодо висновку експерта такого стандарту поки що не запропоновано, тому ми зробимо спробу заповнити цю прогалину»³⁷ положеннями стандарту «поза розумним сумнівом» (ст. 17 КПК³⁸), яким на практиці активно послуговується Європейський суд з прав людини. «Стандарт достовірності висновку експерта означає, що умови належності й допустимості висновку дотримано, подані на експертизу об'єкти є доброякісними, умовиводи експерта обґрунтовано загальними науково-методичними положеннями й заснованими на них результатами конкретного експертного дослідження, логічно аргументовано, узгоджено з рештою доказів кримінального провадження та визнано такими, що відповідають поза розумним сумнівом фактичним обставинам правопорушення»³⁹.

Д. Вітер висловив слушну думку про те, що достовірність висновку експерта означає, що він правильно відображає алгоритм проведення й результати експертного дослідження, що досліджено достовірні докази, а встановлені судовим експертом факти відповідають дійсності⁴⁰.

Резюмуючи, зауважимо: чітко розмежувати окремі складові оцінювання висновку експерта, зокрема судово-ветеринарного, фактично неможливо, адже вони взаємопов'язані, частково доповнюють один одного, тому їх необхідно оцінювати й перевіряти винятково сукупно.

В оцінюванні висновку експерта можна виокремити дві складові: 1) логіко-процесуальну (формальну), реалізовану ініціатором призначення експертизи, і 2) спеціальну, виконувану лише суб'єктом, який має спеціальні знання в конкретній галузі знань для проведення експертного дослідження наданих об'єктів.

Ми адаптували запропоновані М. Щербаковським⁴¹ критерії до перевірки висновку судово-ветеринарного експерта, узагальнивши відповідний алгоритм дій.

Алгоритм оцінювання висновку експерта (зокрема, судово-ветеринарного) дізнавачем, слідчим, прокурором, захисником, слідчим суддею, судом
I. Логіко-процесуальне (формальне) оцінювання висновку експерта

1. Оцінювання дотримання вимог процесуального порядку проведення СВЕ

- а) Правильності підготовки матеріалів до проведення СВЕ та перевірка наявності в матеріалах кримінального провадження таких документів:
 - протоколу огляду місця події або виявлення трупа тварини на місці події;
 - протоколів відбору зразків для експертного дослідження з описом способу й умов відбору, їхніх кількісних і якісних характеристик;

37 Щербаковський М. Г. Стандарт достовірності С. 35. DOI: 10.32353/khrife.3.2021.03 (дата звернення: 10.01.2024).

38 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

39 Щербаковський М. Г. Стандарт достовірності С. 36. DOI: 10.32353/khrife.3.2021.03 (дата звернення: 10.01.2024).

40 Вітер Д. Зазнач. твір. С. 256–264. DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-256-264 (дата звернення: 10.02.2024).

41 Щербаковський М. Г. Проведення та використання С. 364–373. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6020> (дата звернення: 10.02.2024).

- документів, витребуваних від установ, закладів, посадових осіб тощо.
- б) Процесуального порядку призначення СВЕ на підставі аналізу матеріалів кримінального провадження:
- «Чи наявний у матеріалах кримінального провадження процесуальний документ про призначення СВЕ (постанова, ухвала, адвокатський запит про залучення експерта)?»;
 - «Чи у визначеному законодавством порядку призначено (залучено) судового експерта до проведення СВЕ?»;
 - «Чи уповноважено судового експерта на виконання завдань щодо об'єктів СВЕ, які містять відомості про обставини вчинення правопорушення, проведення дослідження та надання висновку або повідомлення про неможливість його надання?»;
 - «Чи проведено СВЕ за письмовим дорученням керівника судово-експертної установи в разі її призначення (замовлення) судово-експертній установі, співробітником якої є судовий експерт?»;
 - «Чи прийнято до виконання СВЕ атестованим судовим експертом, який не працює в державній спеціалізованій експертній установі, якщо її проведення не доручено йому особисто?»;
 - «Чи наявні в матеріалах кримінального провадження попередні висновки судових експертів (у разі призначення повторної експертизи)?»;
 - «Чи не збирав і/або вилучав експерт самостійно матеріали, які підлягають експертному дослідженню?»;
 - «Чи не збирав експерт самостійно вихідні дані для проведення СВЕ, якщо в наданих йому матеріалах вони відображені неоднозначно?»;
 - «Чи дотримано права учасників процесу під час призначення та проведення СВЕ?».
- в) Порядку проведення СВЕ:
- «Чи не виконано експертних завдань, які виходять за межі предмета СВЕ, спеціальних ветеринарних знань або кваліфікації експерта?»;
 - «Чи не передоручено СВЕ іншій особі?»;
 - «Чи є підстави для відводу експерта⁴²?»;
 - «Чи не вирішував експерт питання права і/або чи не оцінював порушення процедур, регламентованих нормативно-правовими актами?»;
 - «Чи не залучав самостійно експерт інших судових експертів або осіб до проведення дорученої йому СВЕ?»;
 - «Чи не вступав експерт у непередбачені нормативно-правовими актами і без згоди суб'єкта призначення СВЕ в особисті стосунки з учасниками процесу (якщо це ставить під сумнів його незацікавленість у результатах або якщо такі особи прямо чи опосередковано зацікавлені у результатах СВЕ)?»;

42 Яценко І. В. Правовий статус судово-ветеринарного експерта як суб'єкта судово-експертної діяльності у контексті новітнього законодавства України. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 4 (29). С. 68–109. DOI: 10.32353/khrife.4.2022.04 (дата звернення: 10.01.2024).

- «Чи дотримано процесуальну форму висновку експерта⁴³?»;
- «Чи задовольнив суб'єкт призначення СВЕ клопотання експерта?»;
- «Чи коректними є посилання експерта у висновку на нормативно-правові акти, джерела літератури й інструктивні матеріали?»;
- «Чи зазначив експерт причини розбіжностей висновків повторної та первинної СВЕ?».

2. Оцінювання відповідності об'єктів, наданих на СВЕ, об'єктам, дослідженим експертом

- Ознайомлення із написом на бирці, розміщеній на пакуваннях наданих на експертизу об'єктів;
- ознайомлення із зовнішнім виглядом об'єктів, зображених у фототаблиці, доданий до висновку експерта;
- з'ясування відповідності об'єктів, використаних у повторній СВЕ, об'єктам, використаним у первинній СВЕ та зазначеним у процесуальному документі про її призначення.

3. Оцінювання повноти й обсягу проведеного дослідження, а також зрозумілості підсумкових висновків

- «Чи дослідив експерт усі надані на СВЕ об'єкти?»;
- «Чи всі питання, поставлені експертові у процесуальному документі про призначення СВЕ або сформульовані за ініціативою

експерта, розв'язано в достовірній або ймовірній формах чи у формі «не є можливим надати відповідь?»»;

- «Чи відповідають питання, поставлені на розв'язання експертові, галузі знань «Ветеринарна медицина?»»;
- «Чи достатні повнота й обсяг експертного дослідження, викладені в дослідницькій частині висновку експерта, для відповіді на питання, поставлені на розв'язання експертові?»;
- «Чи повністю описано у висновку перебіг дослідження, виконаного експертом?»;
- «Чи для всіх учасників процесу підсумкові висновки у «Висновку експерта» є переконливими, зрозумілими, логічними й обґрунтованими?».

4. Оцінювання відповідності підсумкових умовиводів експерта результатам проведених досліджень

- «Чи відповідають підсумкові умовиводи експерта проміжним, сформульованим у дослідницькій частині висновку (у комплексних експертизах або експертизах із багатоякісним об'єктним складом)?»;
- «Чи виявлено протиріччя між окремими частинами висновку експерта?»;
- «Чи відповідають описи результатів проведених досліджень у дослідницькій частині висновку ілюстраціям, наведеним у фототаблиці?»;

43 Кримінальний процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 25.01.2024) ; Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 10.01.2023).

- «Чи виявлено у проведених дослідженнях арифметичні або інші помилки, неправильні посилення на нормативно-правові чи нормативно-технічні акти, методики, методичні рекомендації?»;
- «Чи наявні в матеріалах кримінального провадження або у висновках первинних СВЕ фактичні дані й обставини, на які посиляється судовий експерт для обґрунтування своїх підсумкових висновків?».
- «Чи є у вступній частині висновку експерта запис, що експерта попереджено про кримінальну відповідальність за надання за відомо неправдивого висновку?»;
- «Чи є у вступній частині висновку експерта запис про наявність у нього свідоцтва на право проведення експертизи та чи зазначено термін його дії?»;
- «Чи є підпис експерта після запису, що його попереджено про кримінальну відповідальність?»;
- «Чи є в заключній частині висновку підпис експерта й відбиток печатки експертної установи?»;
- «Чи є у фототаблицях, що є додатками до висновку експерта, підпис експерта й відбиток печатки експертної установи?».

5. Оцінювання взаємозв'язку між викладеними у висновку експерта фактами та предметом розслідуваного злочину

- «Чи відповідає зміст висновку експерта обставинам правопорушення?»;
- «Чи здатні відомості, що містяться у висновку експерта, підтвердити або спростувати факти й обставини, які стосуються розслідуваного правопорушення?».

6. Оцінювання відповідності висновку експерта іншим доказам, зібраним за кримінальним провадженням

- Є засобом доказування, якщо сформульовані у ньому фактичні дані корелюють з іншими зібраними доказами у справі;
- підлягає перевірці, якщо у ньому виявлено неузгодженість, зумовлену експертними помилками або дефектами інших доказів за матеріалами кримінального провадження (справи).

II. Оцінювання змісту висновку експерта

1. Оцінювання правильності оформлення висновку експерта

2. Оцінювання достатності об'єктів експертного дослідження для розв'язання питань, поставлених у процесуальному документі про призначення СВЕ

- «Які об'єкти (матеріальні й матеріалізовані) надано експертові на дослідження?»;
- «Чи відповідають об'єкти, надані на СВЕ ініціатором експертизи, об'єктам, дослідженим та описаним експертом у висновку?»;
- «Чи достатньо наданих об'єктів (за масою, обсягом, розмірами, цілісністю) для застосування до них відповідних методів експертного дослідження?».

3. Оцінювання доброякісності об'єктів експертного дослідження

- «У якому стані надано об'єкти на СВЕ?»;
- «Чи придатні об'єкти для дослідження та надання відповідей

на питання, поставлені судовому експертові у процесуальному документі про призначення СВЕ?»;

- «Чи дотримано принцип максимального збереження об'єктів під час СВЕ?».

4. Оцінювання доцільності й наукової обґрунтованості застосування експертної методики

- «Чи належать до компетенції експерта наукові методи й експертні методики дослідження, застосовані під час проведення СВЕ?»;
- «Як на стані об'єктів позначилися методи дослідження (не вплинули на властивості об'єктів; не змінили зовнішніх ознак, але частково вплинули на характеристики об'єктів; змінили цілісність об'єкта, зруйнували його форму та значно змінили його властивості; знищили об'єкти)?»;
- «Чи підтверджено наукову обґрунтованість, достовірність та апробованість методів дослідження, застосованих під час проведення СВЕ?»;
- «Чи для всіх учасників процесу результати експертного дослідження є очевидними й наочними?»;
- «Чи забезпечують застосовані методи дослідження максимальну збереженість об'єктів СВЕ?»;
- «Чи відповідає використана експертом методика виконанню поставлених перед ним експертних завдань?»;
- «Чи правильну методикау обрав експерт для виявлення необхідних характеристик наданих на дослідження об'єктів і розв'язання конкретних експертних питань?»;

- «Чи не мав експерт підстав для застосування іншої експертної методики сукупно з обраною?»;
- «Чи не протирічать одна одній застосовані експертом методики?»;
- «Чи відповідає обраній методиці виконане експертне дослідження?»;
- «Чи дають змогу методи експертного дослідження перевірити здобуті результати?»;
- «Чи наявна застосована експертом методика в Реєстрі методик проведення судових експертиз?».

5. Оцінювання повноти проведеного дослідження

- «Чи всі об'єкти (матеріальні й матеріалізовані) дослідив експерт (повнота дослідження)?»;
- «Чи в повному обсязі описано перебіг і результати дослідження у висновку експерта?»;
- «Чи всі алгоритми дослідження об'єктів реалізовано відповідно до приписів обраних експертних методик і методів?»;
- «Чи застосував експерт додаткові методи дослідження та чи відобразив їхні результати у висновку експерта?»;
- «Чи додано до висновку експерта фототаблиці та чи цілком відображають уміщені там ілюстрації дослідницьку складову висновку?»;
- «Чи поставив експерт судово-ветеринарний діагноз?»;
- «Чи на всі питання та чи повні відповіді дав судовий експерт?»;
- «Чи обґрунтовано відмову експерта дати відповіді на деякі питання?»;

- «Якими є причини відмови експерта від надання висновку або обмеженого розв'язання окремих питань?».

6. Оцінювання правильності опису та пояснення з'ясованих ознак об'єктів

- «Чи наявні всі ознаки об'єктів дослідження, необхідні для формулювання підсумкових висновків?»;
- «На яких критеріях ґрунтувався експерт для оцінювання ознак під час формулювання проміжних і підсумкових висновків?»;
- «Чи правильно експерт описав ознаки об'єктів під час застосування конкретної методики експертного дослідження?»;
- «Чи всебічно експерт оцінив кожну ознаку об'єкта для формулювання діагнозу та з'ясування причин(-и) смерті тварини або причин(-и) розладу здоров'я живої тварини?»;
- «Чи правильно сформульовано діагноз і чи відповідає він результатам, описаним у дослідницькій частині висновку експерта?»;
- «Чи виявлено у висновку експерта помилки та протиріччя?».

7. Оцінювання наукової обґрунтованості проміжних і підсумкових висновків експерта

- «Чи достатньо виявлених ознак для формулювання проміжних умовиводів експерта?»;
- «Чи поставлено діагноз?»;
- «Чи відповідають проміжні висновки результатам проведеної СВЕ?»;

- «Чи обґрунтовано висновок експерта загалом?»;
- «Чи узгоджується висновок експерта з іншими джерелами доказів?».

8. З'ясування компетентності експерта

- «Чи достатньо компетентний експерт для проведення СВЕ?»;
- «Чи має експерт вищу ветеринарну освіту (освітній ступінь не нижче спеціаліста або магістра)?»;
- «Чи має експерт сертифікат про експертну підготовку за спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження?»;
- «Чи має експерт свідоцтво про кваліфікацію експерта?»;
- «Чи не проводили СВЕ під час тимчасового припинення права експерта на проведення експертизи, його перебування у відпустці або на лікарняному, після анулювання свідоцтва експерта?»;
- «Чи не вийшов судовий експерт за межі своєї компетенції під час проведення СВЕ?»;
- «Чи наявні підстави, через які цей експерт не може виконувати повноваження експерта?».

На наше глибоке переконання, поміж суб'єктів оцінювання доказів (зокрема, висновку експерта) має перебувати *дознавач*, тому ми пропонуємо додати його до переліку таких суб'єктів у ч. 1 ст. 94 КПК.

Дотримання судово-ветеринарними експертами чинних нормативно-правових актів, якими врегульовано здійснення судово-експертної діяльності

в Україні, а також правил, прийомів, процедур⁴⁴ і методик⁴⁵ проведення СВЕ гарантує «забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки»⁴⁶, а застосування запропонованого вище алгоритму критеріїв оцінювання висновку судового експерта — надійність його перевірки й оцінювання, створюючи умови для ухвалення правомірних рішень у судочинстві.

Наш алгоритм підтверджено позицією Верховного Суду України, який під час перевірки й оцінювання висновку експерта вважає за необхідне з'ясувати:

- «чи було додержано вимоги законодавства при призначенні та проведенні експертизи;
- чи не було обставин, які виключали участь експерта у справі;
- компетентність експерта і чи не вийшов він за межі своїх повноважень;
- достатність поданих експертові об'єктів дослідження;
- повноту відповідей на порушені питання та їх відповідність іншим фактичним даним;
- узгодженість між дослідницькою частиною та підсумковим висновком експертизи;
- обґрунтованість експертного висновку та його узгодженість з іншими матеріалами справи»⁴⁷.

Ми не єдині у своєму прагненні уніфікувати оцінювання висновку експерта: так, за результатами проведення судово-економічної експертизи О. Кожушко запропонувала застосовувати теорію ігор⁴⁸. Вочевидь, такий підхід доречно адаптувати й до оцінювання висновку експерта.

Можливі результати всебічного оцінювання висновку експерта:

- 1) висновок визнають повним, категоричним, науково обґрунтованим, об'єктивним, достовірним, правильним і правдивим, якщо він відповідає іншим матеріалам справи й нормативним вимогам до форми та змісту. Правильність висновку експерта означає відповідність його умовиводів об'єктивній дійсності. Сумніви у правильності висновку експерта виникають, коли він протирічить іншим засобам доказування (показам свідків, висновкам інших судових експертиз, документам у справі тощо);
- 2) у висновку експерта виявляють неточності (відхилення від істини, від норми, неправильність), незначні розбіжності в датах, ненавмисні помилки, які виникли через необачність експерта й не впливають на достовірність висновку;
- 3) висновок експерта визнають *непереконливим* (таким, що не містить доказів, недоказовим) через неповні відповіді на поставлені питання та

44 Яценко І. В., Париловський О. І. Правила судово-ветеринарного визначення ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини (методичні рекомендації). Харків, 2022. 47 с.

45 Яценко І. В. Методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва. Харків, 2021. 50 с. ; Яценко І. В., Казанцев Р. Г. Методика судово-ветеринарної експертизи трупів тварин. Харків, 2022. 336 с.

46 Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 10.01.2024).

47 Про судову експертизу в кримінальних URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

48 Кожушко О. В. Зазнач. твір. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.6.53](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.6.53) (дата звернення: 10.02.2024).

недостатньо зрозумілі формулювання висновків-умовиводів, а саме:

- нечіткі, багатозначні й розпливчасті, які не дають дійти категоричного висновку щодо факту, який потрібно з'ясувати;
 - які потребують спеціальних знань для їхнього розуміння;
 - викладення фактичних даних має невизначений, неконкретний характер;
- 4) висновок експерта визнають *науково необґрунтованим і непереконливим* (коли істинність умовиводів експерта не доведено й не підтверджено фактами, міркуваннями та доказами), якщо:
- застосовані експертом методи дослідження викликають сумнів;
 - обсяг проведених досліджень є недостатнім;
 - комплекс визначених характеристик (ознак) об'єктів, аргументування висновків засновані на застарілих, неточних даних або необґрунтованих припущеннях експерта;
 - підсумкові умовиводи експерта не є логічними результатами досліджень або суперечать їм, а також даним, наведеним у додатках до висновку експерта, і не відповідають зображеному на дослідницьких фотографіях тощо;
- 5) *неповним* дослідження вважають, коли:
- експерт не дав відповідей на частину поставлених йому питань;
 - обсяг завдань, сформульований у документі про призначення експертизи, збільшено або зменшено;
 - не досліджено всіх наданих на експертизу об'єктів (таке мож-

ливе в разі дослідження великої кількості об'єктів);

- не враховано всіх обставин справи, що мають значення для розв'язання поставлених питань;
 - у процесі розслідування виникли нові фактичні дані й обставини, не відображені у цьому висновку експерта;
- 6) *перевищення експертом повноважень*, наданих йому законом (зокрема, розв'язання правових питань, або питань, які виходять за межі його компетенції, або питань, які не потребують спеціальних знань);
- 7) *суперечність висновку експерта іншим доказам*, що може свідчити як про помилковість висновку експерта, так і про недостовірність інших доказів.

Отже, суб'єкт призначення експертизи матиме підстави вважати висновок експерта *необґрунтованим, недостовірним, сумнівним, незрозумілим і неповним* або навіть *неправильним* за таких умов:

- експертів надано *неправильні* вихідні дані або *неналежні* об'єкти (через недбалість ініціатора призначення експертизи або через недостатній досвід призначення такої експертизи) — *недопустимість* об'єктів дослідження тягне визнання висновку експерта *недопустимим* загалом;
- експерт дослідив не всі об'єкти, надані на експертизу; або дослідив об'єкти, не зазначені в документі про призначення експертизи; або дослідив *недостатню* кількість об'єктів, *необхідних* для отримання об'єктивних фактичних даних про подію правопорушення; або дослідив *недоброякісні* об'єкти, за якими

неможливо дійти тих умовиводів, які сформульовано у його висновку; або дослідив об'єкт не повністю;

- експерт порушив правила відбору біологічного матеріалу для додаткових лабораторних досліджень;
- експерт застосував неправильні або суперечливі методики (методи);
- проміжні й підсумкові умовиводи експерта не є результатом проведених досліджень;
- судові експерти у складі експертної комісії не згодні один з одним (у разі проведення комісійної або комплексної судової експертизи);
- наявність фактичних помилок (прорахунків, неправильних або застарілих посилань на наукові джерела чи нормативно-правові акти);
- загальної некомпетентності експерта у досліджуваному питанні. Висновок експерта також є недопустимим доказом, якщо його надав експерт, який підлягав відводу⁴⁹.

Судово-ветеринарна експертна практика свідчить, що найпоширенішими випадками виходу експерта за межі його компетенції є: виконання функцій, що належать іншим учасникам процесу (збирання вихідної інформації, залучен-

ня інших осіб до проведення експертизи тощо); утручання у правові питання; аналіз процесуального режиму оформлення матеріалів, наданих на дослідження.

Суперечність висновку експерта матеріалам кримінального провадження (справи) можуть зумовити не лише неправильно проведене експертне дослідження, а й помилковість, обмеженість або неточність свідчень учасників кримінального провадження (справи), неякісність документів тощо. Тож у разі незгоди з висновками експерта призначення повторної експертизи не є обов'язковим: у цьому разі варто зважати на наявність інших доказів, особливості предмета проведеної експертизи тощо (наприклад, повторну СВЕ іноді неможливо провести через істотні зміни трупа після його розтину).

На етапі оцінювання висновку експерта за результатами СВЕ через специфіку предмета⁵⁰, об'єктів⁵¹ і розв'язуваних цією експертизою завдань⁵², суб'єкт призначення експертизи нездатний правильно оцінити наукову обґрунтованість такого висновку, аргументованість застосування експертом методів дослідження тощо, оскільки він не має спеціальних ветеринарних знань. З огляду на це ми розробили алгоритм оцінювання висновку судово-ветеринарного експерта дізнавачем, слідчим, прокурором, захисником, слідчим суддею, судом (див. вище).

49 Яценко І. В. Правовий статус ... експерта С. 88–90. DOI: [10.32353/khrife.4.2022.04](https://doi.org/10.32353/khrife.4.2022.04) (дата звернення: 10.01.2024).

50 Його ж. Предмет судово-ветеринарної експертизи та його значення в теорії і практиці судової експертизи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 73. Ч. 2. С. 168. DOI: [10.24144/2307-3322.2022.73.55](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.55) (дата звернення: 10.02.2024).

51 Його ж. Правовий статус і гносеологічна характеристика об'єктів судово-ветеринарної експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Вип. 2 (31). С. 84–94. DOI: [10.32353/khrife.2.2023.05](https://doi.org/10.32353/khrife.2.2023.05) (дата звернення: 10.02.2024).

52 Його ж. Завдання судово-ветеринарної експертизи: теоретичні й праксеологічні проблеми та шляхи їх вирішення. *Форум права*. 2023. Вип. 74. № 1. С. 72–82. DOI: [10.5281/zenodo.7319900](https://doi.org/10.5281/zenodo.7319900) (дата звернення: 10.02.2024).

Зважаючи на викладене вище, пропонуємо алгоритм дій за результатами оцінювання висновку експерта (див. рис.).

Рис. Алгоритм дій за результатами оцінювання висновку експерта

Остаточне оцінювання висновку експерта, з'ясування його доказового значення суд здійснює під час ухвалення вироку.

Тож варто погодитись із Д. Барбаш, що «надання належної оцінки висновку експерта в рішенні суду є обов'язковою умовою для визнання такого рішення законним, обґрунтованим і вмотивованим»⁵³.

Висновки

Оцінювання висновку експерта — це складний багатоаспектний процес, спрямований на з'ясування належності, допустимості й достовірності цього джерела доказів за внутрішнім переконанням суб'єкта оцінювання; підтвердження законності, обґрунтованості й об'єктивності результатів експертизи

53 Барбаш Д. Зазнач. твір. С. 89. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Kwin74kcc8IVhymxGLXW0EAccvxnzA6/view> (дата звернення: 10.02.2024).

та кваліфікації і компетентності експерта, який її проводив; з'ясування узгодженості проміжних висновків-умовиводів із результатами дослідницької частини висновку експерта й підсумкових висновків-умовиводів — з іншими джерелами доказів; визначення повноти та достовірності вміщених у ньому відомостей для доведення обставин, що мають значення для кримінального провадження (справи).

Оскільки, на наше глибоке переконання, поміж суб'єктів оцінювання доказів (зокрема, висновку експерта) має перебувати *дознавач*, ми пропонуємо додати його до переліку таких суб'єктів у ч. 1 ст. 94 КПК.

Запропоновані нами алгоритми оцінювання висновку експерта *дознавачем*, *слідчим*, *прокурором*, *захисником*, *слідчим суддею*, *судом* і *дій* за результатами оцінювання такого висновку *пришвидшать* його перевірку й оцінювання та створять *надійні умови* для ухвалення *правильних процесуальних рішень* у судочинстві.

Research, verification and evaluation of forensic expert conclusion: forensic veterinary aspect

Ivan Yatsenko

The author aimed to outline the grounds and criteria, to single out methods and characterize procedural of research specifics, verification and evaluation of forensic veterinary expert conclusion. In order to achieve this goal, a set of interrelated research methods (dialectical, systemic-structural, systemic-functional, comparative-legal, formal logic (analysis, synthesis, deduction, induction, analogy), modeling, statistical) was applied. The grounds, criteria, methods and procedural specifics of the research, verification and assessment of forensic expert conclusion are considered. Attention is focused on forensic and veterinary aspect of this issue. It is claimed that during verification

of forensic expert conclusion, it is necessary to assess its comprehensiveness, completeness and objectivity, as well as scientific validity, reliability, correctness, admissibility of using methods and techniques, means and methods of conducting expert research, as well as adequacy and relationship with other evidence collected within the framework of a criminal proceeding (case) with the aim of making a correct procedural decision (for evidence of factual data and circumstances proven by expert research). The criteria for completeness and reasonableness of the expert's conclusion are proposed, as well as the algorithm for evaluating such a conclusion by the investigator, prosecutor, defense attorney, investigative judge, and court. The application of a set of these criteria to the assessment of a forensic expert's opinion will guarantee the reliability of the verification and assessment of such conclusion, as well as create reliable conditions for making procedural decisions in legal proceedings.

Keywords: *forensic veterinary medicine; forensic expert conclusion; research, verification, forensic expert conclusion evaluation; objectivity; comprehensiveness; reliability; validity; research completeness; source of evidence.*

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному або некомерційному секторах.

Відмова від відповідальності

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добуванні й аналізованні даних, рішенні про публікацію або підготовку рукопису.

Учасники

Автор зробив свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і бере на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Автор заявляє, що у нього відсутній конфлікт інтересів.

References

- Amelina, A. S., Bilousov, B. L. (2018). Otsinka vysnovku eksperta ta yoho dokazove znachennia [Evaluation of forensic expert conclusion and its evidentiary value]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*. Vyp. 1–2 (10–11). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2018_1-2_33 [in Ukrainian].
- Barbash, D. (2023). Otsinka vysnovku eksperta sudom u kryminalnomu provadzhenni: teoretychni ta prykladni aspekty u svitli sudovoi praktyky [Evaluation of forensic expert conclusion by court in criminal proceedings: theoretical and applied aspects in the light of judicial practice]. *Aktualni pytannia sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky* : zb. mat-liv mizhnar. nauk.-prakt. konf. z nahody 100-rich. NNTs «ISE im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa» (Kharkiv, 10.11.2023). Kharkiv. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Kwin74kcc8IVhymxGLXWOEAccvxnnpzA6/view> [in Ukrainian].
- Baulin, O. V., Izotov, O. I. (2021). Perevirka i tsinka vysnovku eksperta u kryminalnomu provadzhenni [Verification and evaluation of forensic expert conclusion in criminal proceedings]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. Vyp. 66. DOI: [10.33994/kndise.2021.66.11](https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.11) [in Ukrainian].
- Bazhaniuk, V. V. (2021). Otsinka vysnovku eksperta u kryminalnomu provadzhenni [Evaluation of forensic expert conclusion in criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*. № 54. T. 2. DOI: [10.32841/2307-1745.2021.54.2.24](https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.24) [in Ukrainian].
- Biedermann, A., Kotsoglou, K. N. (2018). Decisional Dimensions in Expert Witness Testimony – A Structural Analysis. *Frontiers in Psychology*. Vol. 31. Is. 9. Art. 2073. DOI: [10.3389/fpsyg.2018.02073](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02073).
- Chornous, Yu., Leliuk, T. (2023). Aktualni pytannia orhanizatsii provedennia sudovykh ekspertyz u kryminalnomu provadzhenni [Topical issues of the organization of forensic examinations in criminal proceedings]. *Aktualni pytannia sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky* : zb. mat-liv mizhnar. nauk.-prakt. konf. z nahody 100-rich. NNTs «ISE im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa» (Kharkiv, 10.11.2023). Kharkiv. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Kwin74kcc8IVhymxGLXWOEAccvxnnpzA6/view> [in Ukrainian].
- Dementiev, M. (2021). Umovy ta kryterii dostovirnosti vysnovku eksperta [Conditions and criteria for the reliability of forensic expert conclusion]. *Knowledge, Education, Law, Management*. № 6 (42). DOI: [10.51647/kelm.2021.6.25](https://doi.org/10.51647/kelm.2021.6.25) [in Ukrainian].
- Fedyk, Yu. Ya., Besaha, I. V. (2023). Dokazove znachennia vysnovku fakhivtsia u haluzi veterynarnoi medytsyny u sudovomu protsesi [Evidence value of the conclusion of a specialist in the field of veterinary medicine in the trial]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. Vyp. 77. Ch. 2. DOI: [10.24144/2307-3322.2023.77.2.44](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.44) [in Ukrainian].
- Korzh, V. P. (2022). Otsinka vysnovku eksperta: protsesualni pidstavy, kryminalistychni rekomendatsii [Evaluation of forensic expert conclusion: procedural grounds, forensic recommendations]. *Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu v umovakh voiennoho stanu* : tezy dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (25.11.2022, Kharkiv). Kharkiv. DOI: [10.5281/zenodo.7339681](https://doi.org/10.5281/zenodo.7339681) [in Ukrainian].
- Kozhushko, O. V. (2020). Metodychnyi pidkhid do otsinky vysnovku sudovoho eksperta po rezultatam provedennia sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy [Methodical approach to evaluating forensic expert conclusion based on the results of a forensic economic examination]. *Efektivna ekonomika*. № 6. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.6.53](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.6.53) [in Ukrainian].
- Kutskir, H. M. (2020). Protsesualni osoblyvosti dopytu eksperta v sudi [Procedural specifics of interrogation of an expert in court]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. Vyp. 60. DOI: [10.32782/2307-3322/2020.60.37](https://doi.org/10.32782/2307-3322/2020.60.37) [in Ukrainian].
- Lukianchuk, O. I. (2021). Pravomirnist retsenzuvannia vysnovku eksperta

- v sudovomu protsesi [Legality of reviewing forensic expert conclusion in court]. *Kryminalistychnyi visnyk*. № 1 (35). DOI: [10.37025/1992-4437/2021-35-1-38](https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-35-1-38) [in Ukrainian].
- Myroshnychenko, Yu. M. (2009). Doslidzhennia, perevirka ta otsinka sudom vysnovku eksperta [Examination, verification and evaluation by the court of forensic expert conclusion]. *Forum prava*. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_67 [in Ukrainian].
- Puchko, D. V. (2020). Relevance and reliability of an expert conclusion as a criteria for evaluating forensic examination. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 22. DOI: [10.32353/khrife.2.2020.17](https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.17).
- Satiani, Bh. (2006). Expert witness testimony: rules of engagement. *Vascular and Endovascular Surgery*. Vol. 40. Is. 3. DOI: [10.1177/153857440604000307](https://doi.org/10.1177/153857440604000307).
- Shabarovskyi, B. V. (2019). Sposoby perevirky vysnovku eksperta u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Means of verifying forensic expert conclusion in legal proceedings of Ukraine]. *Pravo i bezpeka*. № 2 (73). DOI: [10.32631/pb.2019.2.13](https://doi.org/10.32631/pb.2019.2.13) [in Ukrainian].
- Shcherbakovskyi, M. H. (2015). *Provedennia ta vykorystannia sudovykh ekspertyz u kryminalnomu provadzhenni* [Conducting and using forensic examinations in criminal proceedings] : monohrafiia. Kharkiv. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6020> [in Ukrainian].
- Shcherbakovskyi, M. (2021). The standard of forensic report veracity in criminal proceedings. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 3 (25). DOI: [10.32353/khrife.3.2021.03](https://doi.org/10.32353/khrife.3.2021.03).
- Shcherbakovskyi, M. H., Dementiev, M. V., Protsenko, A. M. (2022). Kryterii ta vydy protsesualnykh porushen yak pidstavy nedopustymosti vysnovku eksperta [Criteria and types of procedural violations as grounds for the inadmissibility of an expert's conclusion]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka*. Vyp. 3 (99). DOI: [10.33766/2524-0323.99.173-186](https://doi.org/10.33766/2524-0323.99.173-186) [in Ukrainian].
- Viter, D. (2020). Otsiniuvannia dopustymosti ta dostovirnosti vysnovku eksperta slidchym pid chas rozsliduvannia zlochyniv u sferi finansuvannia sotsialnykh tsilovykh prohram [Evaluation of admissibility and reliability of forensic expert conclusion by investigator during crime investigation]. *Naukovi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3. DOI: [10.31733/2078-3566-2020-3-256-264](https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-3-256-264) [in Ukrainian].
- Vorobchak, A. R. (2019). *Vysnovok eksperta yak dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni* [Forensic expert conclusion as a source of evidence in criminal proceedings] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Odesa. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d2dfd0ad-7eb3-460f-965f-698f2d97b889/content> [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V. (2021). *Metodyka sudovo-veterynarnoho doslidzhennia tvaryn z metoiu vstanovlennia yikh kalitstva* [Methods of forensic veterinary examination of animals in order to establish their mutilation]. Kharkiv [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. (2022). Legal Status of Forensic Veterinarian as a Subject of Forensic Science Activity in Context of the Latest Legislation of Ukraine. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 4 (29). DOI: [10.32353/khrife.4.2022.04](https://doi.org/10.32353/khrife.4.2022.04).
- Yatsenko, I. V. (2022). Predmet sudovo-veterynarnoi ekspertyzы ta yoho znachennia v teorii i praktysi sudovoi ekspertyzы [Topic of forensic veterinary examination and its importance in the theory and practice of forensic science]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii: Pravo*. Vyp. 73. Ch. 2. DOI: [10.24144/2307-3322.2022.73.55](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.55) [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V. (2022). Sudova veterynarna medytsyna yak navchalna komponenta dlia profesiinoho formuvannia likariv veterynarnoi medytsyny ta yii znachennia u systemi pidhotovky sudovo-veterynarnykh ekspertiv u derzhavnykh ekspertnykh ustanovakh Ukrainy [Forensic veterinary medicine as an educational component for the professional formation of veterinary

- medicine doctors and its importance in the training system of forensic veterinary experts in the state expert institutions of Ukraine]. *Current trends in the development of modern scientific thought* : Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference (Khaifa, Izrail, 27–30.09.2022). Haifa, Israel. DOI: 10.46299/ISG.2022.2.1 [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. (2023). Epistemological Characteristic and Procedural Significance of Steps and Stages of Appointing and Conducting Forensic Veterinary Examination. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 1 (30). DOI: 10.32353/khrife.1.2023.05.
- Yatsenko, I. (2023). Legal Status and Epistemological Characteristics of Forensic Veterinary Science Objects. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 2 (31). DOI: 10.32353/khrife.2.2023.05.
- Yatsenko, I. V. (2023). Zavdannya sudovo-veterynarnoi ekspertyzy: teoretychni y prakseolohichni problemy ta shliakhy yikh vyryshennia [Tasks of forensic veterinary examination: theoretical and praxeological issues and ways for their solving]. *Forum prava*. Vyp. 74. № 1. DOI: 10.5281/zenodo.7319900 [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Derecha, L. M., Parylovskiy, O. I. (2020). Peculiarities of the forensic veterinarian conclusion structure based on the results of research on animal corpse bearing signs of violent death. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 21. DOI: 10.32353/khrife.1.2020.44.
- Yatsenko, I. V., Kazantsev, R. H. (2022). *Metodyka sudovo-veterynarnoi ekspertyzy trupiv tvaryn* [Methods of forensic veterinary examination of animal corpses]. Kharkiv [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Parylovskiy, O. I. (2022). *Pravyla sudovo-veterynarnoho vyznachennia stupenia tiazhkosti shkody, zapodiianoï zdoroviu tvaryny (metodychni rekomendatsii)* [Rules of Forensic Veterinary Determination of the Severity of Damage Caused to the Animal's Health (Guidelines)]. Kharkiv [in Ukrainian].
- Yunatskiy, O. (2023). Ustanovlennia dostovirnosti vysnovku eksperta pid chas yoho otsinky [Establishing reliability of forensic expert's conclusion during its assessment]. *Aktualni pytannia sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*: zb. mat-liv mizhnar. nauk.-prakt. konf. z nahody 100-rich. NNTs «ISE im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa» (Kharkiv, 10.11.2023). Kharkiv. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Kwin74kcc8IVhymxGLXW0EAccvxnzA6/view> [in Ukrainian].
- Zhmudinskyi, V. P. (2022). Mekhanizm oskarzhennia ta sposoby perevirky vysnovku eksperta v kryminalnomu provadzheni [Appeal mechanism and ways of verifying forensic expert's conclusion in criminal proceedings]. *Copernicus Political and Legal Studies*. Vol. 1. Is. 3. DOI: 10.15804/CPLS.20223.06 [in Ukrainian].
- Яценко, І. (2024). Дослідження, перевірка й оцінювання висновку експерта: судово-ветеринарний аспект. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 1 (34). С. 111–131. DOI: 10.32353/khrife.1.2024.07.